

Потапенко М.В. Польский общественный клуб Нежина в 1917 году

В статье анализируется деятельность польского общественного клуба Нежина, который сыграл одну из ключевых ролей в национальной жизни поляков города в революционном 1917 г. Освещаются вопросы возникновения и характера его деятельности. В научный оборот вводятся 2 документа, проливающих свет на историю деятельности польского общественного клуба Нежина.

Ключевые слова: общественный клуб, поляки, Нежин, национальные демократы.

Potapenko M.V. Nizhyn Polish Public Club in 1917

The article analyzes the activities of the Nizhyn Polish Public Club, which played a leading role in the national life of the local Poles in the revolutionary 1917. The author investigates the formation and essence of its activities. The two new documents on the history of Nizhyn Polish Public Club are introduced in the scientific circulation.

Key words: public club, Poles, Nizhyn, national democrats.

[надійшло до редакції: 10.01.2012 р.]

УДК 377.1(477.51)(09)

Олександр СИДОРОВИЧ
(Ніжин)

Ніжинське технічне училище А.Ф. Кушакевича в революційних подіях 1905–1907 років

Одним із навчальних закладів Ніжина, що виник у дореволюційний період, було Ніжинське ремісниче училище А.Ф. Кушакевича. Ця установа, маючи спеціалізацію з підготовки кадрів для місцевої промисловості та ремесел, а також постійно розвиваючись, органічно доповнювала освітню мережу Ніжинщини кінця ХІХ – початку ХХ ст. Проте, висвітлення діяльності цього навчального закладу в працях краєзнавців і науковій літературі носило швидше епізодичний характер, здебільшого завдяки дослідженню біографії знаменитого радянського вченого-історика академіка АН СРСР М.В. Нечкіної, батько якої певний час працював інспектором Ніжинського ремісничого училища [1]. Особливий інтерес серед дослідників викликали питання, пов'язані з революційними подіями 1905–1907 років, а також участь у цих подіях студентської й учнівської молоді. Незважаючи на те, що дана тема в радянський час (з певними ідеологічними штампами), була досить досліджуваною, сторінки історії Ніжинського ремесленого училища в зазначені роки залишалися або малодослідженими, або розкритими односторонньо [2]. Тому з'ясування особливостей навчального та виховного процесів у переддень подій 1905 р., а також функціонування Ніжинського нижчого технічного училища А.Ф. Кушакевича (далі – ННТУ) в період революційних потрясінь є предметом даного дослідницького пошуку. Водночас метою даного дослідження є з'ясування й виправлення на основі архівних документів деяких фактологічних неточностей, оприлюднених у місцевій ніжинській періодиці й краєзнавчій літературі стосовно участі учнів ННТУ в подіях 1905–1907 років.

Ніжинське нижче технічне училище А.Ф. Кушакевича було засноване 1 червня 1895 р. на кошти колезького радника Андрія Федоровича Кушакевича. Станом на 1905 р. навчальний заклад складався із двох відділень: сільськогосподарсько-технічного та слюсарно-механічного з підготовчими класами при кожному з них. На утримання щорічно з коштів Державного казначейства відпускалося 15460 руб., Ніжинської міської думи та повітового земства – 4500 руб., а також відсоток із капіталу, пожертвованого А.Ф. Кушакевичем, що йшов на щорічне утримання навчального закладу – 3872 руб.; 120 руб. виділялося зі спеціального фонду училища. Плата за навчання складала 20 руб. на рік. У 1904/05 навчальному році ННТУ закінчило 19 чоловік при загальній кількості 135 учнів [3].

Навчальний процес у ННТУ відбувався згідно до діючих програм для подібного роду спеціальних навчальних закладів Російської імперії. Період навчання тривав 3 роки, характерною особливістю якого була вже із першого року навчання поглиблена практична підготовка майбутніх фахівців. Ця особливість навчального процесу відразу впадає в око, якщо поглянути на розклад навчальних занять. Заняття тривали 6 днів на тиждень (окрім неділі). В першій половині дня, з 8.00 до 12.00 відбувалися заняття в класах тривалістю 1 год. кожне. Після обідньої перерви з 14.00 до 18.00 проводилися заняття в майстернях. У суботу зранку проводилися заняття зі співів, далі – з 10.00 до 12.00 та з 14.00 до 16.00 – знову відбувалися заняття в майстернях [4]. У період польових робіт учні виконували різні види сільськогосподарських робіт.

Варто зазначити, що робота учнів ННТУ в майстернях давала не лише необхідні навички практичного навчання, але й приносила додатковий заробіток навчальному закладу, позаяк вироби учнів успішно реалізовувалися мешканцям міста. Крім того, в слюсарній майстерні виконувалися замовлення на ремонт техніки. Вже наступного після відкриття ННТУ року (1896/97 навчальний рік) завдяки роботі учнів у слюсарній майстерні вдалось заробити 239 руб. 35 коп. [5]. Не менш плідно працювали учні й у столярній майстерні [6].

Але в навчальній роботі були і певні труднощі, які зазначені в доповідній записці директора училища В.І. Нечкіна за 1899 р. Насамперед йдеться про низьку початкову підготовку вступників.

Из опыта училища за эти годы установлено, что слабая подготовка поступающих представляет для училища как специального большую помеху. Большинство учеников являются в училище с чрезвычайно низким знанием русского языка и главным образом арифметики, затрудняя этим выполнение прямой специальной задачи училища [7].

Певні труднощі виникали в організації навчальної роботи й через низький майновий статус переважної більшості учнів ННТУ, що не дозволяло їм повноцінно забезпечувати себе необхідними засобами навчання: зошитами, олівцями, креслярським приладдям тощо. В цілому, якісний склад учнів досить точно характеризують наступні дані [8]:

Розподіл учнів по станам та віросповіданням Ніжинського нижчого технічного училища в 1900 р.

Розподіл учнів за віросповіданням		Розподіл учнів за станом	
Православні	56	Дворян і чиновників	5

		Почесних громадян і купців I гільдії	3
Римо-католики	3		
Юдеї	20	Міщан, купців II гільдії та ремісників	41
Інших сповідань	1	Селян	9
		Козаків	21
		Інородців	1

Виховна робота в Ніжинському ремісничому училищі (пізніше – ННТУ) була спрямована, як і в інших навчальних закладах, на виховання в учнів патріотизму та відданості існуючому монархічному державному ладу. В даному контексті доречно буде процитувати циркуляр, який надійшов до ННТУ від попечителя Київського учбового округу.

Разумно направляемая школа должна стремиться к воспитанию учащихся в истинно патриотическом духе, в полнейшей преданности Государю, отечеству, своему народу; в духе полного уважения к его прошедшему и веры в его будущее, в духе хранения заветов его истории. В этом отношении собственно патриотическое настроение учителей должно оказывать наибольшее и наилучшее влияние на учеников и побуждать их пользоваться как учебными материалами, так и всяким вообще поводом и случаем для развития патриотических чувств [9].

Виходячи із цього, пропонувалося в річниці важливих історичних подій збирати учнів разом і пояснювати їм значення тієї чи іншої події в житті народу й держави для сьогодення. Причому подібний захід мав неодмінно завершуватися спільною молитвою, “возглашением многолетия государю-императору и августейшей фамилии”, а також виконанням учнями державного гімну. Для нагляду за поведінкою учнів у позаурочний час була введена посада наглядача. Якщо проаналізувати архівні документи – стає зрозуміло, що переважна більшість учнів такий нагляд вважала обтяжливим і надмірним заходом. Серед вимог, які найбільш активно відстоювали учні ННТУ під час революційних подій 1905–1907 років була вимога усунення з училища наглядача Ф.Ф. Решітько. Таке відношення з боку учнів до свого педагога не буде виглядати занадто суб’єктивним, якщо поглянути на документ, який зберігається в Ніжинському архіві – рапорт цього самого наглядача, в якому він просить директора виступити з клопотанням перед поліцмейстером про надання йому безкоштовних місць у театрі й цирку для більш повного нагляду за учнями, які відвідують ці установи [10].

Окрім того, разом із заходами культурно-просвітнього характеру виховна робота в ННТУ включала також певні санкції (покарання) за порушення дисципліни та навчального процесу. В переважній більшості випадків адміністрація обмежувалася зниженням четвертої оцінки за поведінку, але в окремих випадках застосовувалася така міра, як відрахування з навчального закладу. Особливо частими були такі випадки з технічного училища якраз у період революційних подій 1905–1907 років [11].

Загалом, в історії ННТУ роки Першої російської революції була досить важкими й вельми неоднозначними. Після розстрілу демонстрації 9 січня 1905 р. у Санкт-Петербурзі хвиля страйків прокотилася всією імперією. Зачепили ці події й Ніжин – відбулися виступи як студентів інституту, так і учнів гімназій і училищ. Доволі радикальний вияв ці події мали в ННТУ. Під впливом неспокійної ситуації на початку бе-

резня в училищі почастишали випадки грубого порушення дисципліни як у навчальних класах, так і в майстернях, які фактично зривали навчальний процес. Питання порушення дисципліни розглядалися на засіданні педагогічної ради 12 березня 1905 р., під час проведення якої у вікна кімнати, де відбувалася рада, полетіли каміння й цегла; двоє викладачів училища при цьому зазнали тілесних ушкоджень. Того ж вечора в майстернях було вибито близько 50 вікон. Сторож засвідчив, що каміння у вікна кидали учні училища. Крім того, на місці події поліцією були знайдені непарні колоші, одна з яких належала учню училища П. Шинкаренку. В Київ із доповіддю про події в училищі поїхав виконувач обов'язків директора Я.А. Хорхота. На наступних засіданнях педагогічної ради 14 і 15 березня під керівництвом помічника попечителя Київського учбового округу статського радника П.А. Адріянова було схвалено рішення про тимчасове припинення занять до 1 травня 1905 р. та про виключення з училища всіх учнів із наступним прийняттям кожного учня окремо на підставі заяви батьків і розгляду благонадійності кожного з претендентів. Урешті-решт, 31 березня перед відновленням занять було визнано недоцільним зраховувати до училища всіх без винятку учнів. Учні Вовк, Євтушенко, Логінов, Рейнов, Усенко, Батуринський, Гужовський, Назаренко та Панібратцев були остаточно відратовані. Учні ж випускного 3-го класу Баглай, Нечаєвський, Купер і Шадура, “руководствуюсь побудженнями гуманного характера” були допущені до складання випускних іспитів для отримання атестатів в якості екстернів. Далі зазначалося, що “дух протеста и постоянного недовольства существующими условиями настолько укоренился в их сознании, что никакие убеждения, выговоры и обычные дисциплинарные взыскания не могли иметь и не имели заметного влияния на этих учеников, между тем как их собственное влияние на остальных учащихся заметно возросло и привело к таким нежелательным последствиям как беспорядки 10, 11, 12 марта и даже уличная демонстрация 19 марта” [12]. Проте й після поновлення занять у травні 1905 р. хвилювання серед учнів не припинилися, а після їх повернення з літніх канікулів восени того ж року ситуація знов стала виходити з-під контролю. В цей період весь тягар з “утихомирення” студентів було покладено на нового директора училища Т.Я. Рошуківського, який приступив до виконання обов'язків 3 травня 1905 р.

18 жовтня, в день оголошення відомого царського маніфесту про громадянські свободи та скликання державної думи, учні після першого уроку зібралися на сходку в класі для малювання. Після неодноразових вимог директора Т.Я. Рошуківського припинити імпровізований мітинг, заняття в училищі були відновлені. Проте, цього ж дня об 11:30 натовп, який згідно протоколу педагогічної ради складався переважно з молодих євреїв, єврейок, студентів і гімназистів увірвався з криками: “Да здравствует конституция, ура!” до приміщень училища і зірвав навчальний процес [13]. Після цього інциденту події в училищі знову стали розвиватися по висхідній, за радикальним сценарієм. Упродовж листопада учні збиралися на імпровізовані сходки-мітинги в різних навчальних приміщеннях, які директору з трудом вдавалося припинити, переконуючи учнів продовжити навчання. Також серед учнів стали розповсюджуватися прокламації, виготовлені гектографічним методом за підписом “група техніків соціал-демократів”, у яких наглядача училища Ф. Решітька називали “урядовим шпигуном” [14]. Швидше за все, це й послугувало причиною того, що останній 9 листопада 1905 р., повертаючись ввечері після роботи додому, був сильно побитий невідомими, один із

яких, згідно свідчень постраждалого, був одягнутий у формену шинель ННТУ. 21 листопада директору училища зі слів одного з учнів стало відомо, що наступного дня запланована “сходка” учнів, де можлива бійка між двома групами учнів: прихильниками і противниками поновлення занять. Насправді ж, 22 листопада на імprovізованому мітингу в актовому залі учні виголосили свої вимоги адміністрації навчального закладу. Переважна більшість цих вимог стосувалася змін у навчальній програмі (введення деяких нових предметів: німецька та французька мови, архітектура тощо), розширення бібліотеки, повернення відратованих із училища учнів у зв’язку з подіями березня 1905 р., а також звільнення з училища наглядча Ф. Решітька. Причому під час виголошення вимоги про звільнення наглядча із залу лунали схвальні вигуки на її підтримку. Всі ці вимоги директор визнав необґрунтованими. Деякі дослідники називали директора ННТУ за подібну непоступливість “реакціонером” [15]. Хоча, якщо поглянути об’єктивно, виконання всіх цих вимог перебувало поза межами компетенції директора училища, адже штатний розклад і навчальні плани для подібного роду навчальних закладів затверджувалися на найвищому рівні й вносити якісь зміни керівництво училища не мало можливості. Проте, невиконання вимог протестуючих і тверда позиція директора Т.Я. Рощуковського найбільш рішуче налаштованими учнями була розцінена як “реакційна”, що спричинило в недалекому майбутньому подальше загострення ситуації та насильницькі дії.

На черговому засіданні педагогічної ради 28 листопада обговорювалося питання поведінки учнів за останній місяць, неодноразові порушення дисципліни та навчального процесу, більш детальна увага була приділена учням Беляєву, Котлярову та Шифрину як таким, що мають найбільш негативний вплив на товаришів з навчання.

29 листопада 1905 р. було вчинено замах на життя директора ННТУ. О 20:45, коли останній сидів у себе в столовій і пив чай, у вікно був здійснений постріл (куля пробила скло й упала в кімнаті) [16]. В результаті слідчих дій у дворі, звідки був здійснений постріл знайдено колошу, що належала одному із учнів училища. На жаль, архівну справу*¹ судового слідства про цей замах, за допомогою якої вдалося б з’ясувати деталі цього злочину й дізнатися, до яких висновків дійшло слідство, з невідомих причин рішенням експертно-перевірочної комісії Архівного управління МВС УРСР (протокол № 14 від 5 травня 1960 р.) було списано до утилізації. Відтак, нині у фондах ніжинського відділу Чернігівського облдержархіву ця справа відсутня. Таке поводження з архівним документом виглядає дещо дивним, враховуючи, що героїзація революційних подій 1905–1907 років червоною ниткою проходила через усю радянську історіографію й архівні документи, що стосувались цих подій в архівах зберігалися зазвичай як особливо цінні. Можна лише припустити, що результати слідства виявились настільки викривальними щодо обставин замаху й особистості “героїчних” революціонерів, які в такий спосіб боролися проти директора-реакціонера, що радянські експерти з архівного управління вирішили взагалі знищити ці документи.

На засіданні педагогічної ради ННТУ, що відбулася 1 грудня 1905 р., ухвалили просити попечителя Київського учбового округу тимчасово закрити училище до 10 січня

---

*¹ Зберігалася у Ніжинській філії Державного архіву Чернігівської області (ф. 1131, оп.1, спр. 369 “О покушении на убийство директора технического училища Рощуковского”). Залишився тільки запис у описі фонду з відміткою про вилучення документів.

1906 р. з одночасним виключенням усіх учнів, але з подальшим їх прийомом після ретельного розгляду письмових клопотань батьків кожного з учнів [17]. Після 10 січня заняття, хоча й ненадовго, були відновлені. Ситуація все ж продовжувала залишатися неспокійною та напруженою. Про це свідчить рапорт викладача спеціальних дисциплін В.М. Наголкіна на ім'я директора училища, про події останніх місяців: побиття наглядча Ф.Ф. Решітька та замах на життя директора свідчать про небезпеку, яка загрожує життю й здоров'ю як його особисто, так і решти викладачів. Також викладач зазначає, що колишній учень училища В.І. Шадура (до речі, активний учасник березневих заворушень) попереджав його особисто про небезпеку, яка загрожує йому з боку учнів училища. Завершується рапорт такими словами: “Не смогу ослушаться личного распоряжения Вашего высокоблагородия для возобновления учебных занятий во вверенном Вам училище с 11 января 1906 г., причем имею честь донести Вашему высокоблагородию, что снимаю с себя ответственность за угрожающее моей безопасности последствия и покорнейше прошу сохранить данный рапорт при делах училища” [18].

Наступні події показали що побоювання В.М. Наголкіна та попередження колишнього учня не були безпідставними. 18 січня 1906 р. об 11:55 великий вибух зруйнував 2 печі у класі для малювання, а також у сусідній учительській кімнаті. Лише завдяки щасливому збігу обставин жертв і постраждалих не було. Підозра у скоєнні замаху відразу лягла на учнів 3-го класу. За свідченнями сторожа, учні цього класу поведилися підозріло: шуміли в аудиторії, а коли сторож зайшов усередину, вони, погрожуючи, примусили його вийти [19]. Згідно з висновком судового слідчого вибух стався через закладену в одну із печей піроксилінову шашку з бікфордовим шнуром. На думку слідства момент вибуху за задумом виконавців планувався на 12:00, коли в учительську із занять повернуться викладачі училища. Проте гарна тяга в димоході пришвидшила горіння бікфордового шнуру і вибух стався раніше запланованого.

Ураховуючи все це, на засіданні педагогічної ради ННТУ 20 січня 1906 р. вирішено було припинити заняття до початку нового навчального року. Училище закривалося до початку нового навчального року, тобто до 1 серпня 1906 р., а також згідно із розпорядженням міністра всі учні “считаются выбывшими, а обратный прием их в те же классы будет произведен по прошению с тщательным разбором и по экзаменам. Срок подачи прошений до 1 июля 1906 г.” [20]. До того ж, учням 3-го випускного класу не дозволили – як вони цього просили – скласти навесні випускні екзамені екстерном для отримання атестатів. Вони були змушені влітку знову подавати документи в училище у той самий 3 клас. Своє рішення закрити ННТУ до наступного навчального року педагогічна рада мотивувала не тільки напруженою ситуацією в країні та поведінкою учнів, а також – неможливістю виконати навчальний план через часті перерви у навчанні, спричинені заворушеннями навесні 1905 р. та в грудні 1905 р. – січні 1906 р. Фактично жоден із учителів-предметників не зміг виставити семестрову оцінку через пропуски занять учнями. Крім того, вибух 18 січня 1906 р. зруйнував 2 навчальні класи і, найголовніше, систему опалення в частині приміщення училища. Тому в умовах суворой зими проводити навчальний процес до остаточної відновлення системи опалення навчальних приміщень було неможливо.

1 липня 1906 р. на засіданні педагогічної ради ННТУ підбивалися підсумки періоду вимушеної затримки в навчальному процесі, а також розглядалися заяви колишніх

учнів училища про їх поновлення. Всього з 125 учнів, які були відраховані з училища, заяви про повторний прийом подали 89 чоловік. Із цієї кількості після ретельного розгляду кожної кандидатури вирішено було допустити до екзаменаційних випробувань лише 57 осіб, які згідно протоколу педагогічної ради були “или безусловно порядочными, или подающими надежду к исправлению”. Стосовно решти 32 учнів було зроблено висновок, що “в случае обратного приема их в училище, беспорядки не только не прекратятся, но могут принять более острую форму и привести к непоправимым последствиям” [21]. Обґрунтовуючи рішення про відмову цій групі учнів, була надана їм досить розлога негативна характеристика.

Общими чертами у огромного большинства недопущенных к экзаменам являются: скрытность, леность, манкирование занятиями, самовольный уход с занятий, неисполнение распоряжений и требований начальства, дерзкое и вызывающее отношение к преподавателям и воспитателю, вредное и развращающее влияние на товарищей, подстрекательство к беспорядкам и участие в беспорядках, причем у одних из недопущенных к экзаменам эти отрицательные качества выражаются в явной форме, у других, хотя и не так ясно выражены, вследствие скрытности, но с течением времени заметно прогрессируют в своем развитии и могут привести к окончательной испорченности [22].

Відтак, до вступних випробувань щодо поновлення в 3 клас не були допущені наступні учні: Амассе, Балашов, Білик, Віткевич, Гудзь, Кочеров, Кирдон, Костюк, Скиба, Салій, Стаховський; у 2 клас: Баско, Буймістер, Алексадров, Іменецький, Остапенко, Терлецький, Супрун і Литовський; у 1 клас: Іваненко, Лагойко, Михайленко, Осинець, Нікітін, Твердомед і Хоменко; в підготовчий клас: Гаценко, Гофе-Хаїм, Контримович, Куценко, Мальцев, Чудаков. Надалі, згідно свідчень протоколів педагогічної ради, помітних заворушень у ННТУ не відбувалося – і це цілком відповідало тенденції спаду революційного руху в 1907 р. загалом у Російській імперії.

Таким чином, події в Ніжинському нижчому технічному училищі А.Ф. Кушакевича впродовж 1905–1907 років мали доволі радикальний характер: псування майна, образи й непокора викладачам і адміністрації навчального закладу, а також прямі насильницькі дії проти викладацького складу, нарешті вибух у приміщенні училища, який цілком можна кваліфікувати як терористичний акт. Тричі протягом згаданого періоду внаслідок учнівських заворушень керівництво Київського учбового округу змушене було закрити навчальний заклад із одночасним відрахування всіх учнів. За цей період училище внаслідок такого “локауту” втратило більшу половину контингенту учнів.

Дане дослідження виконане на основі вивчення офіційних документів: протоколів засідання педагогічної ради та звітів. Однак, їх аналіз не підтверджує поширену в радянський час тезу про страйки учнів вказаного ніжинського училища. Навпаки, саме адміністрація навчального закладу змушена була вдаватися до тимчасового припинення занять, але не внаслідок учнівських страйків, а з причини інших проявів революційної активності учнів, що мали переважно стихійний, неорганізований характер і були спрямовані, насамперед, проти представників викладацького та службового персоналу навчального закладу. З огляду на такі висновки, вбачається вельми перспективним дослідження інших періодів історії цього самотнього навчального закладу м. Ніжина.

Джерела та література

1. *Морозова А.* Нові факти до біографії М.В. Нечкіної (до 110-річчя від дня народження) // Ніжинська старовина. Збірник регіональної історії та пам'яткознавства. Вип. 8 (11). – К., 2009. – С. 155–159.
2. *Кондрашов В.* Червоне студентство // Комсомольський гарт. – 1972. – 10 жовтня; *Шевченко В.Д.* Генеральна репетиція // Під прапором Леніна. – 1969. – 4 липня. – С. 4; *Шуст В.* Після кривавої неділі // Під прапором Леніна. – 1964. – 27 липня. – С. 4; *Самойленко Г.В., Самойленко О.Г., Самойленко С.Г.* Розвиток освіти та науки в Ніжині в XVII–XX ст. Нариси культури. Ч. 3. – Ніжин : НДПІ, 1996. – 226 с.
3. Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині (далі – ВДАЧОН), ф. 1238, оп. 1, спр. 107, арк. 60.
4. Там само, спр. 37, арк. 22–23.
5. Там само, спр. 34, арк. 11.
6. Там само, спр. 31, арк. 20.
7. Там само, спр. 44, арк. 110.
8. Там само, арк. 131.
9. Там само, спр. 242, арк. 132.
10. Там само, спр. 107, арк. 44.
11. Там само, спр. 84, арк. 140.
12. Там само, арк. 121.
13. Там само, арк. 116.
14. Там само, арк. 117.
15. *Самойленко Г.В., Самойленко О.Г., Самойленко С.Г.* Вказана праця. – С. 46.
16. ВДАЧОН, ф. 1238, оп.1, спр. 84, арк. 120.
17. Там само, арк. 122.
18. Там само, спр. 145, арк. 2.
19. Там само, арк. 117.
20. Там само, арк. 136.
21. Там само, арк. 140.
22. Там само.

***Сидорович О.С.* Ніжинське технічне училище А.Ф. Кушакевича в революційних подіях 1905–1907 років**

Проаналізовано навчальний і виховний процес у Ніжинському технічному училищі напередодні й під час революції 1905–1907 років, а також розкрито участь учнів навчального закладу в революційних подіях.

Ключові слова: Ніжин, технічне училище, революційні події, навчальний процес.

***Сидорович А.С.* Нежинское техническое училище А.Ф. Кушакевича в революционных событиях 1905–1907 гг.**

Проанализирован учебный и воспитательный процесс в Нежинском техническом училище накануне и во время революции 1905–1907 гг., а также раскрыто участие учеников учебного заведения в революционных событиях.

Ключевые слова: Нежин, техническое училище, революционные события, учебный процесс.

Sydorovych O.S. A.F. Kushakevych Nizhyn Technical School in revolutionary events in 1905–1907

This article analyzes the educational and training process in Technical College in Nizhyn before and during the revolution in 1905–1907 and solved part of students in the school in the revolutionary events.

Key words: Nizhyn, Technical College, the revolutionary events in 1905–1907, the learning process.

[надійшло до редакції: 18.01.2012 р.]